

XVII. YÜZYIL ŞAİRLERİNDEN REŞİDÎ VE KASİDE-İ ESMÂ-İ HÜSNÂ VE NA'T-I ŞERİF ADLI ESERİ

Reşîdî, a Poet of The 18th Century, and His Work Kaside-i Esmâ-i Husnâ ve Na't-ı Şerif

Dr. Öğr. Üyesi Halil BATUR

Batman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, Batman, Türkiye. halilbatur@gmail.com

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received:
24.06.2022

Kabul/Accepted:
09.08.2022

Sayfa/ Page:
22-40

Öz

İslamî Türk edebiyatı sahasında yazılmış olup günümüze ulaşan gerek yazma gerekse matbu birçok eser bulunmaktadır. Bu eserlerin çoğu, çeşitli bilimsel çalışmalar neticesinde incelenerek bilim ve edebiyat dünyasına kazandırılmıştır. Ancak hâlen üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış ve edebî kıymeti haiz olup çeşitli kütüphanelerde bulunan pek çok eserin varlığı da bilinmektedir. Bu eser ve şairler üzerinde yapılacak yeni çalışmalar ile edebiyat araştırmalarına katkı sağlamak, oldukça önemlidir. Şu ana dek üzerinde çalışma yapılmamış ve hakkında, yazdığı şiirler dışında herhangi bir bilgi bulunmayan şairlerden biri de XVII. asır şairlerinden Reşîdî'dir.

Yazdığı şiirlerden hareketle hem divan edebiyatı hem de İslamî Türk edebiyatı sahaları içerisinde değerlendirilebilecek şairlerden biri olan Reşîdî'nin tespit edebildiğimiz tek eseri İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde, NEKTY04175 demirbaş numarası ve *Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif* adıyla kayıtlı olan eseridir. Eser, çeşitli nazım türleri ile yazılan Arapça ve Türkçe, telif ve tercüme toplam 10 kasideden oluşmaktadır. Eserde şairin kullandığı "Reşîdî" mahlası dışında müellife dair tanıtıcı herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Çalışmamızda öncelikle Reşîdî'nin "*Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif*" adlı eseri tanıtılacaktır. Sonrasında şairin eserinde yer alan Türkçe şiirleri şekil ve muhteva açısından incelenecektir. Çalışmanın sonunda şairin dinî konulu Türkçe şiirlerinin transkripsiyonlu metni verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Reşîdî, kaside, naat, tevhit, münâcât.

Abstract

Islamic Turkic literature is rich in written and printed works, most of which them still available. They have been researched by many scholarly studies and brought to the attention of scientific and literary communities. However, many other works of literary value in various libraries have not been researched yet, nor is the name of these works or the authors known. Hence, literary research need to be conducted on these works and poets, one of whom is Reşîdî. We know nothing about him except for his poems. We identified only one work by him, which is registered in the Rare Works Library of Istanbul College with the inventory number NEKTY04175 and the name *Kaside-i Esmâ-i Huesnâ ve Na't-ı Şerif*. It has Arabic and Turkish versions, consisting of 10 eulogies but no introductory information is given about him excepting his pseudonym "Reşîdî".

This study presents "*Kaside-i Esmâ-i Huesnâ ve Na't-ı Şerif*" and then examines Turkish poems in it for form and content. Finally, a transcribed text of the poems with a religious theme is given.

Keywords: Reşîdî, ode, eulogy, oneness of God, supplication.

Atıf/Citation: Batur, H. (2022). XVII. yüzyıl şairlerinden Reşîdî ve kaside-i esmâ-i hüsnâ ve na't-ı şerif adlı eseri. *MECMUA-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* ISSN: 2587-1811 7(14), 22-40.

Giriş

Hayatı hakkında tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmayan Reşîdî ile ilgili olarak elimizdeki tek kaynak, içinde şiirlerinin bulunduğu *Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif* adlı eserdir. Eserinin herhangi bir yerinde Reşîdî'nin doğum ve ölüm tarihi, mesleği hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kütüphane kaydında yer alan 1038/1628 tarihinden hareketle XVII. asırda yaşamış bir şair olduğu tahmin edilmektedir.

Yaptığımız araştırma neticesinde Türk edebiyatında Reşîdî mahlasını kullanan tek bir şaire rastlanmıştır. Kaynaklarda XVI. asırda yaşamış olup Reşîdî mahlasını kullanan ve asıl adı Abdurreşid Han olan bir şair ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. 1510-1560 yılları arasında yaşamış olan Sultan Abdurreşid Han'ın babası, Saidiye Hanlığı'nın kurucusu Sultan Said Han'dır. 1533 yılında Sultan Said Han'ın ölümü üzerine, Yarkent Hanlığı'nın ikinci hükümdarı olarak tahta oturdu. Abdurreşid Han, hükümdarlığı döneminde kültür ve edebiyatı geliştirmek için dönemin âlimlerini, edip ve şairlerini, sanatkârlarını sarayda topladı. Abdurreşid Han, "Reşîdî" mahlası ile Türkçe ve Farsça çok sayıda şiir yazdı. Mirza Haydar Duwlat'ın Farsça olarak yazdığı Tarih-i Reşidî isimli eserde "Sultan Abdurreşid Han'ın şiirleri çok idi. Ama bu kısa tarihte (eserde) onun çeşitli konularda yazdığı şiirlerin belki yüzde birini, belki binde birini yazdım." diyerek onun iki Farsça gazeli, Türkçe bir rubaisi ve üç gazeline eserinde yer vermiştir. Kaynaklarda belirtildiğine göre, Reşîdî'nin *Divan-ı Reşidî*, *Selatin-nâme* ve *Kitab-ı Tenbiye En-Terbiye* adlı eserleri vardır. Reşîdî, Çağatay edebiyatı sahasında eser veren bir şairdir (Öger, 2014).

Elimizde bulunan *Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif* adlı eserin müellifi Reşîdî ile yukarıda sözü edilen ve asıl adı Abdurreşid Han olan kişinin herhangi bir ortak noktasının olmadığı anlaşıldığından elimizdeki eserin sahibi olan ve XVII. asırda yaşamış olduğu anlaşılan Reşîdî'nin, şu ana kadar hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan farklı bir şair olduğu kesin olarak söylenebilir. Ayrıca eserin sonunda yer alan ve "Haza Medh-i Hazret-i Sultan Mustafa" başlığını taşıyan ve kaside nazım şekli ile kaleme alınan manzume incelendiğinde, methiyenin 1591-1639 yılları arasında yaşamış olup 15. Osmanlı padişahı olan I. Mustafa için yazıldığı anlaşılmaktadır (Batur, 2022, s. 776). Dolayısıyla elimizdeki eserin sahibi olan Reşîdî'nin büyük ihtimalle İstanbul'da yaşayan ve Osmanlı sahası şairlerinden olduğu söylenebilir.

Elimizdeki eser tamamen manzum bir eser olup eserde şairi ayrıntılı olarak tanımak, ayırt edip hayatına dair herhangi bir bilgi kırıntısına ulaşmak mümkün olmamıştır. Ancak yazdığı şiirlerden bir kısmının tamamen Arapça olması, bir kısım şiirlerinin de Arapçadan tercüme edilmiş olmasından hareketle Reşîdî'nin Arapçaya ve Arap edebiyatına hâkim bir şair olduğu söylenebilir. Keza Türkçe şiirleri de incelendiğinde şairin divan edebiyatı gelenek ve anlayışına paralel bir üslup ve tarz ortaya koyduğu görülmektedir. Eserinde kullandığı şiir dili oldukça sanatlı, işlenmiş bir dil olup bundan hareketle şairin farklı nazım şekil ve türlerinde eserlerinin olabileceği hatta bir divana sahip olabileceği tahmin edilebilir. Manzumelerinin konularının daha çok dinî konular olması bakımından da şairin âlim ve bilhassa İslamî ilimler hususunda yetkin bir şahsiyet olduğu sonucuna ulaşılabılır.

1. KASİDE-İ ESMÂ-İ HÜSNÂ VE NA'T-I ŞERİF

Eser, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde, NEKTY04175 demirbaş numarası ve *Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif* adıyla kayıtlıdır. 20 varaktan ibaret olan eserin telif tarihi 1038/1628'dir. Eserin yazıldığı hattın cinsi harekeli nesih olup her sayfada 13 satır bulunmaktadır. Kitabın cildinin cinsi yeşil meşin, şemsesi yıldızlıdır. Eser, çeşitli nazım türleri ile yazılan Arapça ve Türkçe, telif ve tercüme toplam 10 şiirden oluşmaktadır.

Eserin herhangi bir yerinde eserin adına dair bir kayıt ya da ipucu bulunmamaktadır. Her ne kadar kütüphane kaydında eserin ismi olarak *Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif* ifadesi kullanılmışsa da eserde esmâ-i hüsnâ türünde Arapça bir şiirin yanı sıra Arapça naatlar, tercüme şiirler; Türkçe naat, münacât, tevhit, methiye gibi farklı içerik ve türlerde manzumeler de bulunmaktadır. Muhtemelen eserin başında bulunan ve Arapça kaleme alınan esmâ-i hüsnâ türündeki kasideden ve eserdeki on şiirden dördünün naat türünde kaleme alınmasından dolayı böyle bir isimlendirme tercih edilmiştir.

Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif adlı eser, Arapça yazılan esmâ-i hüsnâ kasidesi ile başlar, yine Arapça yazılan iki naat ve iki de Türkçe naat ile devam eder. Sonrasında Arapça ve kaside nazım şekli ile yazılan iki şiirin Türkçe manzum çevirisi gelmektedir. Şiir tercümelerinde öncelikle orijinal ve Arapça olan şiir, siyah mürekkep ile verilmiş; bunun hemen altına da her mısranın Türkçe tercümesi kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bu bölümden sonra şairin sırasıyla münâcât, tevhit ve methiye¹ türünde yazdığı Türkçe şiirleri gelmektedir.

Reşîdî'nin şiirlerini incelediğimizde şairin gerek şekil gerekse muhteva bakımından divan şiiri geleneğine hâkim bir tarz ortaya koyduğu, şairin şiir dilinin de bu edebiyatın dil anlayışına uygun olarak oldukça sanatlı ve süslü olduğu görülmektedir.

1.1. Şekil Özellikleri

Reşîdî'nin kaleme aldığı eser, kütüphane kaydında her ne kadar “Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif” şeklinde adlandırıldıysa da eser üzerinde yaptığımız detaylı inceleme neticesinde eserin sadece esmâ-i hüsnâ ve naat-ı şeriflerden oluşmadığı görülmüştür. Nazım biçimlerini kullanma bakımından değerlendirildiğinde, şairin hem Arapça ve Türkçe şiirlerinde hem de manzum tercümelerinde sadece kaside nazım şeklini tercih ettiği görülmektedir.

Eserde, tamamı kaside nazım şekli ile yazılmış toplam 10 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden üçünün dili Arapça, beşinin dili Türkçedir. İki şiir ise aslı Arapça olan şiirlerin Türkçe manzum tercümesidir.

Arapça en uzun kaside 71, en kısa kaside ise 52 beyittir. Türkçe kasidelerin en uzununu 43, en kısası ise 7 beyitten ibarettir. Tercüme şiirlerin biri 32, diğeri 43 beyittir. Eserde bulunan şiirlerin tamamına ait bilgiler aşağıda tablo hâlinde, eserde yer alış sırasına göre verilmiştir:

S	Şiirin Başlığı	Beyit Sayısı	Dili	Türü	Nazım Şekli
1	Hâzihi'l-kasîde'ti'l-müştemiletîhi bi'l-esmâi'l-hüsnâ	64	Arapça	Esmâ-i Hüsnâ	Kaside
2	Hâzâ Na't-ı Resûlullâh Sallâllâhu Ta'âlâ Aleyhi ve Sellem bi-lisâni'l-Arabî	52	Arapça	Naat	Kaside
3	Hâzihi Na't-ı Resûlullâh Sallâllâhu Ta'âlâ Aleyhi ve Sellem bi-lisâni'l-Arabî	71	Arapça	Naat	Kaside
4	Başlık yok.	15	Türkçe	Naat	Kaside
5	Hâzâ Na't-ı Resûlullâh Sallâllâhu Ta'âlâ Aleyhi ve Sellem Recâe bi-şefa'âtîhi	43	Türkçe	Naat	Kaside
6	Hâzihi Tercümeti İbn Abbâs Radiyallahü Ta'âlâ anhu ilâ Lisâni'l-Arabî min Âyâti'z-Zebûr ve Tercümetihâ bi't-Türkî	43	Tercüme	Manzum Tercüme	Kaside
7	Hâzihi'l-Kasîdeti li-Abdulkadiri'l-Geylânî Rahmetullahi Ta'âlâ ve Tercümetihâ ilâ Lisâni't-Türkî	32	Tercüme	Manzum Tercüme	Kaside
8	Başlık yok.	10	Türkçe	Münâcât	Kaside
9	Başlık yok.	7	Türkçe	Tevhîd	Kaside
10	Hâzâ Medh-i Hazret-i Sultân Mustafâ	19	Türkçe	Methiye	Kaside

¹ Reşîdî'nin I. Mustafa için yazdığı methiye, daha önce bilimsel bir çalışmaya konu olduğu için bu çalışmada söz konusu methiyenin muhtevasına dair bilgi verilmeyecek, sadece şairin telif olarak kaleme aldığı dinî muhtevalı şiirleri incelenecektir. Bu konuda detaylı bilgi için bk. Batur, H. (2022). XVII. yüzyıl şairlerinden Reşîdî'nin I. Mustafa methinde kaleme aldığı bir kasidesi. 6. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi. 773-778.

Tablo 1: Şiirlerin Şekil Özellikleri

Reşîdî, tüm şiirlerini aruz vezniyle yazmıştır. Genellikle aruzun sık kullanılan kalıplarını tercih eden şair, aruz veznini kullanmada oldukça başarılıdır. Eserdeki Türkçe şiirlerde üç ayrı aruz kalıbı tercih edilmiştir. Türkçe şiirlerinin üçünde Türk edebiyatında en çok kullanılan kalıplardan biri olan ve hezec bahrinden “mefâ’îlün/ mefâ’îlün/ mefâ’îlün/ mefâ’îlün” kalıbı kullanılmıştır. Geriye kalan şiirlerden birinde remel bahrinden “fe’îlâtün/ fe’îlâtün/ fe’îlâtün/ fe’îlün” kalıbı, diğerinde de yine remel bahrinden olan “fâ’îlâtün/ fâ’îlâtün/ fâ’îlâtün/ fâ’îlün” kalıbı tercih edilmiştir.

Şair, eserindeki 10 şiirden yedisi için birer başlık kullanmış, üçü için ise herhangi bir başlık kullanmamıştır. Başlıkların tamamı Arapça olup bu başlıklarda şair, şiirin muhtevasına ve türüne göndermede bulunmaktadır. Türkçe şiirlerden sadece bir naat için ve I. Mustafa methinde yazılan manzume için başlık kullanılmış, üçünde ise kullanılmamıştır.

Reşîdî, Arapça kaleme aldığı şiirlerinde herhangi bir mahlas kullanmamış, Türkçe şiirlerinin tamamında ise mahlasını kullanmıştır. Türkçe şiirlerindeki mahlasların üçünü şiirlerin son beytinde, birini ise 43 beyitlik kasidesinin 38. beytinde kullanmıştır. Ayrıca şair, münâcât türünde yazdığı başlıksız bir kasidesinde geleneğe muhalif bir şekilde mahlasını şiirin ilk beytinin ilk mısrasının ilk kelimesi olarak vermiştir.

Şairlerin şiirlerinde ahengi sağlamak adına başvurduğu önemli öğelerden biri de redif ve kafiye-dir. Reşîdî, Türkçe bir naatında İslamî edebiyatta yaygın olarak kullanılan “Yâ Resulallah” redifini kullanmıştır.

Şair şiirlerinde farklı kafiye türlerini kullanmıştır. Kafiye-i mücerred yalnızca revî harfiyle yapılan kafiye-yeye denir (Saraç, 2019, s. 267). Aşağıdaki beyitte bu kafiye türü kullanılmıştır:

“Gönül emrâzına ħubbuñ şifâdur yâ Resûlallâh

Seni medĥ eylemek ġâyet şafâdur yâ Resûlallâh”

Kâfiye-i mürdefe, revî harfinden önce uzun ünlülerden (elif, vav ve ye) birinin bulunduğu kafiye türüdür (Saraç, 2019, s. 270). Aşağıdaki beyitlerde bu türden bir kafiye tercih edilmiştir:

“Ey Resûl-i vâķıf-ı esrâr-ı ĥayy-ı zi’l-celâl

Ey ĥabîb-i nâ’il-i envâr-ı ĥayyüm zi’l-cemâl”

“Vücûd-ı Ĥaķķ’a her eşyâ hezâr şems-i cihân olmuş

Ne sırdur ol vücûd-ı zâhiri bâtın nihân olmuş”

1.2. Muhteva Özellikleri

Reşîdî’nin Türkçe şiirleri, farklı nazım türlerinde kaleme alınmıştır. Şairin telif olarak yazdığı 5 Türkçe şiirinden dördü tevhid, münâcât ve naat gibi dinî edebiyatımızın en yaygın türlerindedir. Sadece eserin sonunda yer alan ve I. Mustafa’yı methetmek için yazılan kaside, farklı türde olup methiye türündedir.

İslamî edebiyat geleneğine göre eserini telif eden bir şair, belli bir sıralamayı takip ederek eserini tertip eder. Geleneğe göre şair, manzum eserine besmele ile başlar, sonrasında tevhid, münâcât ve naat ile eserini sürdürür. İslamî Türk edebiyatı şairleri tevhid ve münâcâtla eserlerine başlamayı şeref addederler (Yıldız, 2020, s. 451-452). Münâcât türündeki manzumeler, mesnevi ya da divanlardaki tertibe göre genellikle eserin baş taraflarında bulunmakla beraber bazı eserlerde bu durum farklı olabilmektedir. Bu durumun yanı sıra bazen tevhid-münâcât-naat şeklindeki sıralamaya uyulmadığı, kimi zaman da eserin herhangi bir yerinde başlıksız olarak da bu türdeki eserlere yer verilebildiği görülmektedir (Koçin, 2011, s. 35-37).

Reşîdî’nin, eserinde en çok naat türünde şiire yer verdiği görülmektedir. Eserde yer alan manzumelerin beşi naat türünde olup bunların ikisi Türkçe, ikisi de Arapça olarak yazılmıştır. Naat,

bir edebî terim olarak “Hz. Muhammed’i (asm) övmek amacıyla yazılan şiirler, memduhu Hz. Peygamber olan kasidelere verilen ad, evsâf u medâyih-ı Cenâb-ı risâlet-penahîyi mutazammın kaside, Hz. Muhammed’i övmek üzere yazılan şiirler; klasik edebiyatta bilhassa Hz. Peygamber ve Hülefâ-yı Râşidîn vasfında yazılan manzumeler” gibi anlamlara gelmektedir (Şemseddin Sâmî, 1986, s. 1466; Devellioğlu, 1998, s. 982). Naat kelimesi zaman içerisinde Türkçeye yerleşmiş ve Hz. Muhammed’i (asm) övmek amacıyla yazılan şiirlerin genel adı hâline gelmiştir (Yeniterzi, 1993, s. 1-2).

Reşîdî’nin Türkçe kaleme aldığı naatlar incelendiğinde Peygamber Efendimizi (asm) dinî edebiyat geleneğine uygun olarak birçok isim ve sıfatla tavsif ettiği; çeşitli teşbih, teşhis, telmih, istiare ve mecazlar vasıtasıyla övdüğü görülmektedir.

Naatların en önemli konularından biri olan Hz. Peygamber’den (asm) özellikle günahlarının affi için şefaata talebi, hemen hemen her naatta tekrarlanmıştır. Keza naatlarda sık sık işlenen Hz. Peygamber’in (asm) risâleti ile mucizeleri ve bilhassa miraç mucizesi de Reşîdî’nin naatlarının önemli bir muhteva özelliği olarak dikkat çekmektedir.

Reşîdî’nin Türkçe naatlarından ilki başlıksız olup 15 beyitten ibarettir. Şair, “Yâ Resulallah” redifli bu kısa naatta Hz. Muhammed’i (asm) teşbihler ve bazı ayetlerden iktibaslar aracılığıyla çeşitli ifadelerle övmektedir. Şair, şiirine şu beyitlerle başlamaktadır:

“Gönül emrâzına ħubbuñ şifâdur yâ Resûlallâh
Seni medħ eylemek ġâyet şafâdur yâ Resûlallâh

Muħabbet eyleyüp saña şalâtı eyleyen ikşâr
Dü ‘ âlemdede hemîn ehl-i vefâdur yâ Resûlallâh

Kaşuñ mihrâb-ı ‘ uşşâk “*ķāb-ı ķavseyni ev-ednâ*”dur
Keħil-i ħarf-ı nazaruñ kimyâdur yâ Resûlallâh”

Ya Resulallah! Seni sevmek, gönül yaralarına şifa, seni methetmek ise sefadır. Seni severek sana salat ve selam getiren her iki cihanda ehl-i vefadır. Güzellik kitabında senin yüzün güneş, saçlarınsa gece olarak okunmakta, dudaklarınsa Kevser ırmağından haber vermektedir. Kaşların, âşıkların mihrabı olup onların ulaşabileceği son nokta; onlara o simsiyah gözlerin ile bakışın ise kimya gibi iksirli ve tesirlidir.

“Hezâr gül ruħlaruñ medħin oħurlar reng-i rengin-ħôş
Saña dil virmeyen senden cüdâdur yâ Resûlallâh”

Bülbüller, o gül gibi müthiş güzellikte olan yanaklarını överler, sana gönül vermeyenler senden uzak kalmaya mahkûmdurlar. Senin âleme gelişin, tüm varlıklara rahmet ve berekete vesile olmuştur. Sana dost olan kişi, Allah’ın da dostu olmuştur. Sözlerin yüzlerce Hızır’ı, tıpkı Hz. İsa Mesih’in (as) Allah’ın izniyle ölüleri dirilttiği gibi canlandırır; bakışın hasta gönüllere deva, ayağının tozu ise gözlerle sürmedir. Cümle âşıklar seni methederek doğru yola ermişlerdir.

“Dil-i Ya’ ķüb firâķuñdan nice dem bî-başar olsun
Yoluñda baş u cân cümle fedâdur yâ Resûlallâh”

Hz. Yakup (as), oğlu Hz. Yusuf’un (as) ayrılığından ötürü gözlerini feda etti. Ya Resulallah! Senin yolunda sadece gözlerimiz değil, canımız başımız dahi feda olsun. Hidayet göklerinin ay ve güneşi senin evlatların ve ailen, sahabelerin ise hidayet yollarının yıldızlarıdır. Tüm varlıklar, senin şefaatine nail olmak ve sana kavuşabilmek için hem hâlleri hem de kendilerine özgü dilleri ile daima seni methederler.

“Elim al ħâk olup ķaldum mezellet içre sergerdân
Beķâyâ nuşret it kendüm fenâdur yâ Resûlallâh

Reşîdî bendeñi bu zümre-i ‘uşşâkda ‘addeyle

Yoluña cümle-i varı fedâdur yâ Resûlallâh”

Ya Resulallah! Hakir ve zelil bir hâldeyim, elini uzatarak beni yerden kaldır. Zira ben fenada, fena yurdundayım; beni bekaya, baki âleme ulaştır. Reşîdî kulunu da seni seven âşiklarının zümresine kabul eyle ki cümle varı, senin yoluna fedadır.

Reşîdî’nin Türkçe diğer naatı ise “Hâzâ Na’t-ı Resûlullâh Sallallâhu Ta’âlâ Aleyhi ve Sellem recâe bi-şefa’âtihi” başlığını taşımaktadır. Başlık, doğrudan manzumenin türü ile ilgili bilgi vermekte ve şair, şefaât maksadıyla manzumeyi kaleme aldığını bildirmektedir. Toplam 43 beyit olan bu naat da tıpkı bir önceki naat gibi Hz. Peygamber’e (asm) hitaben yazılmış olup şu beyitlerle başlamış ve devamında şair özetle şunları ifade etmiştir:

“Ey Resûl-i vâkıf-ı esrâr-ı Hâyy-ı Zî’l-celâl

Ey habîb-i nâ’il-i envâr-ı Kâyyüm Zî’l-cemâl

Muştafa’sın evvel ü âhir cümleñün maqşûdısın

Muktedâsın zâhir ü bâtın saña virmiş kemâl”

Ey Resul, sen gerçek hayatın ve büyüklüğün sahibi olan Allah’ın sırlarına vâkıf ve Kayyum olan Allah’ın nurlarına nâilsin. Sen evvel ve ahir cümleñin maksudu ve Allah’ın iç ve dış güzellik ile süsleyerek mükemmel yarattığı rehbersin. Cümle âlemin yaratılışının sebebi ve Allah’ın birliğinin nişanesisin. Hak Teala, göz açıp kapama süresinde, bir gece yolculuğu ile seni öyle bir miraca çıkardı ki en akıllı insanlar dahi bunu anlayamazlar. Bu yolculukta Cebrail (as), sana bir hizmetkâr gibi refakat etti ve şimşek hızıyla Burak’a binerek bir beşerin gidebileceği son nokta olan Kâb-ı Kavseyn’e yükseldin. Gökyüzünde gördüğümüz parıltılar aslında yıldız değildir. O parıltılar, Resulullah’ın miraca yükselirken bindiği bineğinin ayak izleridir. Cennet hurileri, onun iri gözlerinin birer parıltısı, sekiz cennet ise onun güzellik ülkesi karşısında bir hayalden ibarettir.

“Oldı dört ırmağ kelâmuñdan şafâ ‘âlemlere

Leblerinüñ teşnesidür Kevşer ü âb-ı zülâl

Ol ‘arağ-nâk-ı habîbüñ şemmesidür tâze gül

‘Andelîb anuñ için eyler figân rûz u leyâl”

Dört meşhur ırmağ, onun güzel kelimelerinden âlemlere hediye edilmiş, Kevser ırmağı bile onun dudaklarına susamıştır. Taze gül, kokusunu onun sarhoş edici kokusundan almış, bülbül ise gece gündüz onun için feryat edip durmaktadır. Laleler, onun güzel vasıflarını işitip hasretlerinden bağlıklarını dağlamışlardır.

Her nerede güzel kokan bir çiçek, bir tomurcuk varsa aslında ondan, onun güzel kokusundan bize haber verir; onu bize hatırlatır. La’l ve mercan, onun dudaklarının parıltısından utanıp al rengini almış; inciler de onun ayrılığının acısından dolayı cismini delik delik etmiştir.

Enbiya ve evliya senin güzelliğinin aynasını seyretmiş, seyretmeleri oranında da kemale ermişlerdir. Ateş, Hz. İbrahim’in (as) alında senin nurunu gördüğü için onu yakmamış, Kenanlı Yusuf (as) senin sadece bir gamzenin güzelliğinin eseridir ki bu sayede âleme sultan olmuştur. Hz. Süleyman’ın (as) mührü, yüzüğü Hz. Muhammed’in (asm) kaşları ile övündüğü için insanları ve cinleri kendine ram etmiştir.

“Ol Mesîh rûhu’l-kudus çoğdan mülâzım kapuña

Ümmetüñ olmak için ref’ itdi anı lâ-yezâl

Cümlenüñ maḥbûbı seniñ cümlenüñ mergûbı sen

Cümlenüñ maṭlûbı seniñ el-muḥaşşal fi'l-me'âl”

Yüce Allah, Hz. İsa Mesih'i (as) onun kapısına, davasına hizmet ettirmek için göğe yükseltmiştir. Ya Resulallah, cümlenin mahbubu, matlubu, mergubu sensin.

“Çār-ı rûkn-i dîn-i İslâm çār-ı yāruñdur senüñ

‘ İzz ü kuvvet tıtdı bu dîn anlar ile pür kemâl

‘ Âlem-i ervâḥda Sıddîk dinilmiş nāmına

Cümleden evvel odur taşdıki iden inḫilâl

Yār-ı şānîñdür ‘ Ömer Fārûḳ-ı ḫaḳ ez-bātılân

Seyf-i ‘ adliyle Ḥudā yolunda kıldı çok kıtâl

Cāmi‘ ül-Ḳur‘ ān-ı Zi’n-nüreyñ-i ‘ Oşmān-ı Veli

Nazra-i luṭfuñ aña iksir oldı bî-cidāl

Tañrı arslanı ‘ Alî dāmād-ı ābāduñdurur

Sırr-ı esrārında ‘ āciz oldılar ğayb-ı ricāl

Yār-ı ḳalbüñ ḳurret’ül-‘ ayn Ḥasan ile Ḥüseyin

Kerbela-yı rāh-ı Ḥaḳ’da eylediler rûy-māl”

Dininin kendileri ile kemale erdiği, izzet ve kuvvet bulduğu ve âdeta İslam dininin dört direği mesabesindeki halifeler de senin dostlarıdır. Herkesten önce iman eden Hz. Ebubekir, daha ruhlar âleminde iken Sıddîk olarak anılmış, ikinci sıradaki halifen ve dostun, hakkı batıldan ayıran Hz. Ömer’dir ki o, Allah yolunda senin adaletinin kılıcı ile çok savaşmış çarpışmıştır. Senin iksir gibi tesirli bakışın Kur’an âşığı olan Hz. Osman’ı, hükmü altına almış, Allah’ın aslanı Hz. Ali, senin damadındır ki senin ona verdiği sırlara hiç kimse kavuşamaz. İki gözünün aydınlıkları olan Hz. Hasan ve Hüseyin senin yolunda Kerbela’da şehit olmuşlardır. Allah, senin tertemiz eşlerini ümmetin anneleri, kızlarını ise tüm mahlukatın tacı, sahabelerini de yol gösterici yıldızlar kılmıştır ki kim onlara bağlansa ve uysa hak yolunu bulacaktır.

“Çār mezhebdür senüñ mihr-i sülüküñ pertevi

Durdı dört yerden idüp şer‘ inî menşür lâ-muḫâl

On iki aḳṭāb cemālüñ şem‘ inüñ pervānesi

Şevḳ ü ‘ aşḳuñla bular ḳayırmadı hiç perr ü bāl”

Ey Allah’ın resulü, senin yolunun doğru rehberleri, dört mezheptir. On iki büyük kutup, evliya senin güzelliğinin ve kemalinin pervanesidirler ki bunlar, hiçbir zaman senin yolundan ayrılmadılar. Kur’an-ı Kerim’de de belirtildiği gibi yüce Allah, senin ümmetini tüm ümmetlerden üstün kılmıştır.

“Cümle eşcārlar ḳalem olsa deñizler ger midād

Ketb olunmaya saña i‘ t̄ā olan ḫulḳ-ı ḫiṣāl

Pes teberrük çün kenâr-ı baħr-ı vaşfiña gelüp

Aldı bir kaçre **Reşîdî** bendeñ olmuş bî-mecâl”

Eğer tüm denizler mürekkep, tüm ağaçlar da kalem olsalar sana verilen güzel ahlak ve nitelikleri yazamazlar. Mecalsiz kalan Reşîdî kulun da senin güzellik denizinin kıyısına bir katre hayır ve bereket bulabilmek adına gelmiştir. Ben kimim ki âlemin güneşini öveyim fakat bu işe girişmemin amacı onun güzel huy ve ahlakının bir parıltısına nail olmaktır.

Ya Resulallah, senin kapına, ocağına düştüm, bu âciz ve hakire şefaata eyle ki benim cürmüm, günahım hadsizdir. Bu yerlerde sürünen bizleri dünyada, ahirette kendinden uzak eyleme. Hâlîme nazar ederek bana lütfeyle.

“ Āşık-ı şâdıklarınun ħürmetiy'çün yâ Resül

Bendeñi ednâ nazar kerden it ħayra menâl

Āsitānun ħâdiminun kemteri olmaħ baña

Şad hezâr sâl zevk-i dünyādan ħayırlu bî-cidâl”

Sana sadık olan âşıklarının hakkı ve ħürmeti için bu bendene küçücük bir nazar ederek hayırlar nasip eyle. Şüphesiz senin kapının en sıradan hizmetkârı olmak, bana yüz sene dünya zevkenden daha hayırlıdır.

Reşîdî'nin Türkçe şiirlerinden birinin nazım türü de münâcâttır. Münâcât, sözlük anlamı itibarıyla “Cenâb-ı Hakk'a hitaben yazılan dua ve niyaz muhtevalı şiir” anlamına gelmektedir (Şemseddin Sâmi, 1986, s. 1407). Edebî bir terim olarak ise “Allah'a yakarış maksadıyla yazılmış manzum ve mensur eserler” (Macit, 2006, s. 563); “Allah'a yalvarmak, yakarmak, dua etmek amacıyla çeşitli nazım şekilleriyle nazmedilen, konusu Allah'a yakarış olan şiirler” (Koçin, 2011, s. 21) gibi ifadelerle tanımlanmıştır.

Konu itibarıyla münâcât, kulun günahlarından ötürü duyduğu pişmanlıkları dile getirdiği şiirlerdir. Kendini âciz, kusurlu ve günahkâr hisseden bir kulun Allah'ın yardımı dışında sığınıp dayanacağı, tövbe edeceği bir dergâh ya da kapı yoktur. Bu hakikatten hareketle şairler, Allah'ın affediciliğini ve büyüklüğünü ifade eden esmâ-i hüsnâlarla Allah'ı anarak, affedilmeyi dileyip ona dua ederler. Hz. Muhammed'in (asm) kendi ümmetine şefaata edeceği hatırlatılarak Allah'tan sevgili resulü ħürmetine bağışlanmayı talep ederler (Macit, 2006, s. 564).

Reşîdî'nin münâcât türündeki manzumesi 9 beyitlik bir kasidedir. Ancak şair, bu kasidesinde gelenekte nadiren rastlanan bir şekilde mahlasını, manzumesinin ilk beytinin ilk kelimesi olarak vermiştir. Şair, münâcâtında özetle şunları söylemektedir:

Reşîdî, sürekli Kur'an okumakta ve böylelikle Allah'tan Kur'an'ın sırlarını kendisine açıp onu yüce mertebelere çıkarmasını ummaktadır. Allah'ın veli kulları ve şeyhlerinin keşfettiği sırra kendisi de ermek istemekte ve Tuba'ya yani cennete ermeyi, Resulullah'a kavuşmayı Allah'tan dilemektedir. Bu dileğinin yerine gelmesi için büyük şeyh ve evliyaların kendisine şefaata olmasını istemektedir.

“Ķabül ide ħapusı ħâdiminun kemteri olam

Ķamu aşħâb ü âlinden recâm bu ulu sermâye

Cemî' -i enbiyâ vü mürseline çok şalât olsun

Olardan da şefâ'at isterem her dem bu ma' nâya

Ķabîb-i Girdigâr-ı maħzar-ı zât-ı Latîf Aħmed

Muhammed hazretinden dilerem imdâd bu sevdâya”

En büyük sermaye olarak Resulullah'ın kapısının en hakir kulu, kölesi olmayı dileyen şair, bu konuda Hz. Muhammed'in (asm) âl ve ashabından da ricacı olmaktadır. Yine bu dileğinin yerine gelmesi için tüm peygamberlere salat ü selam etmekte ve bu konuda onlara da ricada bulunmaktadır. Allah'ın lütfedici ismi olan Latif isminin mazharı olan sevgili peygamberi Ahmed, Muhammed'den (asm) ona karşı bu sevdâyı boşa çıkarmayarak kendisine kavuşturmasını, Allah'tan mukaddes zatının hakkı hürmetine kendilerini resulüne ve cemaline ulaştırmasını talep etmektedir.

“Bu bî-pâyân sevdâya bizi çün eyledi işâl
Yine dermân irer andan vişâli hûş dil-ârâya

Îlâhî ‘ âcizem züllem faķirem çâr ü nâ-çârem

Muhammed Muştafâ ‘ aşķına ihsân eyle sermâye”

Bu sonsuz sevdâyı gönlümüze salan Allah'ın bu derdin dermanı olan vuslatına kavuşturmasını ondan bekleriz. Ey Allah'ım! Âciz, hakir, fakir ve çaresizim. Muhammed Mustafa'nın (asm) aşķına bana ebediyet ve kurtuluş ver.

Reşîdî'nin üzerinde durduğumuz son Türkçe şiirinin nazım türü tevhitir. Sözlük anlamı itibarıyla tevhit; Allah'ı bir kılma, bir sayma, onun birliğine inanma; Allah'tan başka ilah yoktur (lâilâhe illallâh) cümlesini tekrarlama gibi anlamlara gelmektedir. Edebî bir terim olarak ise tevhit, Allah'ın varlığı ve birliğini konu alan metinlere verilen ad; Allah'ın zâtı, sıfatı ve fiillerinden söz ederek O'nun birliğini, tek ve eşsiz oluşunu, kudretinin sonsuzluğunu, zâtının yüceliğini, bütün kâinatın ve mahlûkatın, özellikle insanın aczini; yaratıcısına, O'nun lütfuna olan ihtiyacını ve yalnız O'na sığınması gerektiğini anlatan eserlere verilen addır (Akkuş, 2006, s. 259; Uzun, 2012, s. 24). İslamî Türk edebiyatının en yaygın türlerinden olan tevhit, birçok şairin bilhassa divanlarında yer verdiği türlerin başında gelmektedir.

Reşîdî'nin tevhit türünde kaleme aldığı manzume, 7 beyitlik bir kasidedir. Şair, şiirinin 1-5. beyitlerinde Allah'ın varlığı ve birliğini, onun esmâ-i hüsnâsı ile anlatmış; kâinatın tüm varlıklarını onun varlığına ve birliğine delil olarak sunmuştur. 6-7. beyitlerde ise günahlarının affedilmesi için ve Allah'ın ihsan ve ikramına mazhar olabilmek için duada bulunmuştur. Reşîdî manzumesinde özetle şunları söylemektedir:

“Vücûd-ı Hâķķ'a her eşyâ hezâr şems-i cihân olmuş
Ne sırdur ol vücûd-ı zâhiri bâtın nihân olmuş

Delildür intizâm-ı kevn vahdâniyyet-i Hâķķ'a

Edâ-yı hâmd ü tesbîhinde her şey biñ zebân olmuş”

Bütün eşya, Cenab-ı Hakk'ın varlığına cihanın bin güneşi kadar delil olmuştur. Onun birliğine kâinatta gözle görülen düzen ve intizam, en büyük delildir. Her şey, binler diller ile ona daima hamd ve tesbih etmektedir. O, mekândan münezze olup hem Evvel'dir hem Âhir hem Hayy'dır hem de Kadim. Güç ve kuvvet, sadece yüce Allah'ın yardımıyla elde edilebilir. Ondaki başka ilah da yoktur. Hayır ve şer, sadece onun elindedir. Mutlak Hâķim olan odur. Her şeyi dirilten ve ölümü yaratan, her şeye gücü yeten yalnız odur. Yaratılan her şey, büyük mahluklar onun azametinin, büyüklüğünün nişanesidir.

“Ümîd kesmem günâhum çokluğundan kıldım istigfâr

Cemî‘ -i cürmi ‘ afv ider ki Furķân'da ‘ ayân olmuş

Dü ‘ âlemd e Muhammed ‘ aşķına yâ Rab kerem eyle

Reşîdî bendeñe luţf eyle ‘ âciz nâ-tüvân olmuş”

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de açıkça tüm günahları affedeceğini ifade ettiği için günahımın çokluğundan ötürü ondan ümidimi asla kesmem. Zira ona tövbe ve istiğfar ettim. Ya Rabbi! Muhammed'in (asm) aşkına âciz ve güçsüz kalmış Reşîdî kuluna her iki âlemde kerem eyle, lütfeyle.

Metin

[Na't]

mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

- 1 Göñül emrâzına ħubbuñ şifâdur yâ Resûlallâh
Seni medĥ eylemek ġâyet şafâdur yâ Resûlallâh
- 2 Muĥabbet eyleyüp saña şalâtı eyleyen iksâr
Dü ' âlemde hemîn ehl-i vefâdur yâ Resûlallâh
- 3 Yüzüñ “ve’ş-şems” şaçuñ “ve’l-leyl” okudur muşĥaf-ı ħüsnüñ
Lebüñe sûre-i Kevşer edâdur yâ Resûlallâh
- 4 Kaşuñ mihrâb-ı ‘ uşşâķ kâb-ı kavseyni ev-ednâdur
Keĥîl-i ħarf-ı nazaruñ kimyâdur yâ Resûlallâh
- 5 Hezâr gül ruĥlaruñ medĥin oĥurlar reng-i rengîn-ĥôş
Saña dil virmeyen senden cüdâdur yâ Resûlallâh
- 6 Vücüd-ı cüduñ oldı ‘ âleme bâ’ iş daĥi raĥmet
Enîsüñ maĥrem-i zât-ı Ĥudâ’ dur yâ Resûlallâh
- 7 Olur bir kaţrece baĥr-ı ĥaţim nisbetde destîñe
Şerîf zâtuñ hemân ‘ ayn-ı şehâdur yâ Resûlallâh
- 8 Kelâmuñdan hezârân Ĥıızr olur zinde Mesîĥ-âsâ
Niġâhuñ ĥaste-dile key devâdur yâ Resûlallâh
- 9 Senüñ medĥüñde buldı rûĥ-ı revân ‘ âşîķân cümle
Ayâġuñ tozı çeşme tütîyâdur yâ Resûlallâh
- 10 Dil-i Ya’ ķüb firâķuñdan nice dem bî-başar olsun
Yoluñda baş u cân cümle fedâdur yâ Resûlallâh

- 11 Cemî' -i enbiyâ vü evliyâ ' aşık u bendeñdür
Seni mañbûb idinmek pek revâdur yâ Resûlallâh
- 12 Hidâyet göklerinüñ mihr ü mâhı âl ü evlâduñ
Hem aşhâbuñ nücumü'l-ihtidâdur yâ Resûlallâh
- 13 Senüñ medhiñi nâtik hâl [u] kâliyle kamu mevcûd
Murâd senden şefâ' at hem liqâdur yâ Resûlallâh
- 14 Elim al hâk olup kaldum mezellet içre sergerdân
Beğâyâ nuşret it kendüm fenâdur yâ Resûlallâh
- 15 **Reşîdî** bendeñi bu zümre-i ' uşşâkda ' addeyle
Yoluña cümle-i varı fedâdur yâ Resûlallâh

Hazâ Na't-ı Resûlallâh şallâllâhu ta' âlâ ' aleyhi ve selleme recâ'e be-şefâ' atihî

Bi'smi'llâhi'r-râhmâni'r-raḥîm

fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilâtün/ fâ' ilün

- 1 Ey Resûl-i vâkıf-ı esrâr-ı Ḥayy-ı Zî'l-celâl
Ey ḥabîb-i nâ'il-i envâr-ı Ḳayyûm Zî'l-cemâl
- 2 Muştafa'sın evvel ü âḥir cümleñüñ maşşûdısın
Muḳtedâsın zâhir ü bâtın saña virmiş kemâl
- 3 Manzar-ı zât-ı Ḥudâ'sın maḥrem-i vaḥdete serây
' Arş ü kürs ü oñ sekiz biñ ' âleme sensiñ me'âl
- 4 Didi "subḥâne'l-lezî esrâ" senüñ şânuñda Ḥaḳ
Sırr-ı seyriñi ' uḳûl-i ḳudsî itmez irtihâl
- 5 Ṭarfet'ül-' ayn içre bizzât ferş ü ' arş itdüñ güzâr
"Ḳâbe ḳavseyñ-i ev-ednâ" da ḥarîm-i zî'n-nevâl
- 6 Berḳ-i ḥâṭif gibi berrâḳ-ı Burâḳ olduñ süvâr

- Bende-vārî Cibrîl rahşîndan itmez infişâl
- 7 Pes sipihr üzre görünen şanmañız encümdürür
Na' l-ı rahşî ekşerinüñ şu' lesi olmuş mişâl
- 8 Nüşha-i hüsnüñdürür levh-i kalem âşüftesi
' Ayn-ı hasretten ağıdur raḫb ü yābis aḫ u al
- 9 Dīde-i da' cāsınuñ bir cilvesidür ḫūr-ı ' in
Heşt cennet kişver-i hüsnüñden oldı bir ḫayāl
- 10 Қаşlarıñ mihrābınuñ vildān ü ğılmān noḫtası
Ḥāl-ı ruḫsāruñı kıble eylediler ehl-i ḫāl
- 11 Қāmetiñden bir eşer ṭübā-yı ḫuld-ı müntehā
Ser-fürüdur ḫadd-i mevzūnuñda gördi i' tidāl
- 12 Oldı dört ırmaḫ kelāmuñdan şafā ' ālemlere
Leblerinüñ teşnesidür Kevşer ü āb-ı zülāl
- 13 Ol ' araḫ-nāk-ı ḫabībüñ şemmesidür tāze gül
' Andelīb anuñ için eyler fiġān rüz u leyāl
- 14 Ṭāġ-ı hasretten işidüp vaşf ü na' tuñ lāleler
İştıyāḫdan baġrına ṭāġlar çekilmiş lā-muḫāl
- 15 Cümle ezhār u şükūfe ' ıtr-ı büyuñ remzidür
Ḥaṭṭ-ı müşġüñ vaşfına sünbül daḫi olmaz mişâl
- 16 La' l ü mercān leblerüñ ' aksinden itdi ihticāb
Reng-i rengin çün ḫacil olup kızardı bī-muḫāl
- 17 Ol biḫār-ı medḫine ġavvāşdan Kevşer eyleyüp
Cismini kıldı delik delik firāḫıñdan le'āl
- 18 Şaçlarıñ “ve'l-leyli ve'ş-şemsi” yüzüñdür yā Resül
Āyet ü Qur'ān evşāfuñda ḫaṭdur bī-meḫāl

- 19 Enbiyâ vü evliyâ mir'ât-ı hüsnüñ seyr idüp
Anuñ için buldılar her biri seyrince kemâl
- 20 Kıtub-ı 'âlem nür-ı rûhuñ dâ'imâ âşüftesi
Feyz olur Hâk'dan anuñ için rûz şeb nice menâl
- 21 Nür-ı pāküñ cebhesinde eyledi çünki zühür
Nâr-ı İbrâhîm'e 'arz itmekde yoğdı hîç melâl
- 22 Yûsuf-ı Ken'ân gâmzeñ 'işvesinden bir eşer
Anuñ için oldu sultân 'âleme bî-kîl ü kâl
- 23 Öginüp mühr-i Süleymân nağş-ı ebrûsına pes
İns ü cin teşhîrine kıldı bu yüzden imtişâl
- 24 Ol Mesîh rûhu'l-kudus çoğdan mülâzım kapuña
Ümmetüñ olmak için ref' itdi anı lâ-yezâl
- 25 Cümleñ mağbûbı sensiñ cümleñ meğrûbı sen
Cümleñ mağlûbı sensiñ el-muhaşşal fi'l-me'âl
- 26 Çâr-ı rûkn-i dîn-i İslâm çâr-ı yâruñdur senüñ
'İzz ü kuvvet tutdı bu dîn anlar ile pür kemâl
- 27 'Âlem-i ervâhda Şiddik dinilmiş nâmına
Cümleden evvel odur taşdıki iden inhilâl
- 28 Yâr-ı şânîñdür 'Ömer Fârûk-ı hağ ez-bâtılân
Seyf-i 'adliyle hudâ yolunda kıldı çoğ kıtâl
- 29 Câmi'ül-kur'ân-ı Zi'n-nüreyñ-i 'Oşmân-ı Velî
Nazra-i luğfuñ aña iksîr oldu bî-cidâl
- 30 Tañrı arslanı 'Alî dâmâd-ı âbâduñdurur
Sırr-ı esrârında 'âciz oldılar gayb-ı ricâl

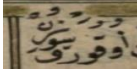
- 31 Yâr-ı ƣalbũñ ƣurret'ül-‘ayn Hâsan ile Hüseyn
Kerbelâ-yı râh-ı Hâƣ'da eylediler rüy-mâl
- 32 Ümmehâtü'l-müslimîn ƣıldı Hudâ zevcâtũñ
Hem benâtuñ tâc-ı sâdât-ı ģalâyıƣ bî-zevâl
- 33 Oldı aşĥâbuñ nücümü'l-ihtidâ ‘âlemlere
İƣtidâ iden tarıƣ-ı ģaƣƣa buldı ittişâl
- 34 Çâr mezhebdür senũñ mihr-i sülükũñ pertevi
Durdı dört yerden idüp şer‘iñi menşür lâ-muĥâl
- 35 On iki aƣtâb cemâlũñ şem‘inũñ pervânesi
Şevƣ ü ‘aşƣuñla bular ƣayırmadı ģiç perr ü bâl
- 36 Hâƣ Ta‘âlâ ümmetũñi eyledi ģayrũ'l-ümem
Bu sözi nâıƣdurur Ƙur‘ân-ı ģaƣ bî-ƣıl ü ƣâl
- 37 Cümle eşcârlar ƣalem olsa deñizler ger midâd
Ketb olunmaya saña i‘tâ olan ģulƣ-ı ģişâl
- 38 Pes teberrük çün kenâr-ı baĥr-ı vaşfiña gelüp
Aldı bir ƣatre **Reşîdî** bendeñ olmuş bî-mecâl
- 39 Ben kimem ki medĥ idem sen âfitâb-ı ‘âlemi
Pertevũñ bir zerresinden bulavuz belki ģişâl
- 40 Yâ Resûlallâh şefâ‘at ƣıl bu ‘âciz kemtere
Reml-i cürmüm ģaddi bî-ģad el-emân yâ ģayre ģâl
- 41 Dünyevî ‘uģbâ civârũñdan bizi dür eyleme
Ĥâlîme eyle nazâr luĥf eyle oldum pây-mâl
- 42 ‘Âşıƣ-ı şâdıƣlarınıñ ģürmetiyçün yâ Resûl
Bendeñi ednâ nazâr kerden it ģayra menâl
- 43 Âsitânũñ ģâdiminũñ kemteri olmaƣ baña

Şad hezâr sâl zevk-i dünyâdan hayırlu bî-cidâl

[Münâcât]

mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün/ mefâ'îlün

- 1 **Reşîdî** şerh ider rûhına Qur'ân oğur ..
Hudâ sırrını taqdis eyleyüp irsün mu' allâya
- 2 Daği ol sırr-ı Mevlânâ'yı taqdis eyleye Allâh
Meşâyiğ sırrını taqdis idüp irgüre Tübâ'ya
- 3 Buladuñ rûh-ı rûhından murâd imdâd ü istimdâd
Ulaşmağdur Resûl-i Kibriyâ-yı zülfü ra' nâya
- 4 Şefâ'atle vişâle bendesin işâl ide haqqâ
Recâm budur meşâyiğ düşeler artuğ temennâya
- 5 Qabûl ide kapusu hâdiminüñ kemteri olam
Qamu aşhâb ü âlinden recâm bu ulu sermâye
- 6 Cemî' -i enbiyâ vü mürselîne çok şalât olsun
Olardan da şefâ'at isterem her dem bu ma' nâya
- 7 Hâbîb-i Girdigâr-ı mazhar-ı zât-ı Laîf Aşmed
Muhammed hazretinden dilerem imdâd bu sevdâya
- 8 Umarun zât-ı Quddûs-i Cemîl'e irgüre bizi
Bi-haqq-ı zât-ı Aqdes şalmaya dâreynde ferdâya
- 9 Bu bî-pâyân sevdâya bizi çün eyledi işâl
Yine dermân irer andan vişâli hoş dil-ârâya
- 10 İlahî 'âcizem züllem faqîrem çâr ü nâ-çarem
Muhammed Muştafâ 'aşkına ihsân eyle sermâye

[Tevhid]

mefâ' ilün/ mefâ' ilün/ mefâ' ilün/ mefâ' ilün

- 1 Vücūd-ı Hakk'a her eşyâ hezâr şems-i cihân olmuş
Ne sırdur ol vücūd-ı zâhiri bâtın nihân olmuş
- 2 Delîldür intizâm-ı kevn vahdâniyyet-i Hakk'a
Edâ-yı hamd ü tesbîhinde her şey biñ zebân olmuş
- 3 O bir Yezdân [ü] Evvel Âhir ü Hayy u Qadîm'dür kim
Bidâyet yok nihâyet yok şübütü lâ-mekân olmuş
- 4 Her işde havl ü kuvvet yokdur illâ'llâh ile vardır
Hayır şer kabza-i hükmündedir cümle beyân olmuş
- 5 Daği Muhyî Mümît her şeye Qâdir Hâkim-i muṭlak
Bu maḥlûkât-ı 'uzmâ kibriyâsından nişân olmuş
- 6 Ümîd kesmem günâhum çokluğundan kıldım istiğfâr
Cemî' -i cürmi 'afv ider ki Furkân'da 'ayân olmuş
- 7 Dü 'âlemde Muhammed 'aşkına yâ Rab kerem eyle
Reşîdî bendeñe luṭf eyle 'âciz nâ-tüvân olmuş

Sonuç

Tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgiye rastlanamayan Reşîdî, XVII. asır şairlerindedir. Şairin varlığına dair tek bilgi İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde bulunan ve *Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif* adıyla kayıtlı olan eseri olup şair, eserindeki Türkçe şiirlerin tamamında “Reşîdî” mahlasını kullanmıştır. Eser, 20 varaktan ibaret olup harekeli nesih ile yazılmıştır.

Kütüphane kaydında *Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif* olarak adlandırılan eserde Arapça esmâ-i hüsnâ kasidesi ve iki naatin yanı sıra orijinaleri ile beraber Arapçadan Türkçeye tercüme edilmiş iki şiir ve beş tane de Türkçe şiir bulunmaktadır. Eserde 2 tercüme şiir, 3 Arapça ve 5 Türkçe şiir olmak üzere toplam 10 şiir bulunmakta olup bu şiirlerin tamamı kaside nazım şekli ile kaleme alınmıştır. Türkçe şiirlerin ikisi naat, biri münâcât, biri tevhit, biri de methiye türündedir.

Arapça yazılan üç şiirin ve manzum çeviri türündeki iki şiirin de birer başlığı vardır. Türkçe şiirlerin ikisi başlıklı, üçü ise başlıksızdır. Eserdeki kasidelerin beyit sayısı 71 ila 7 arasında değişmektedir. Şiirlerin tamamı aruz vezni ile yazılmış olup şair, aruz veznini kullanmada oldukça başarılıdır.

Reşîdî'nin tercih ettiği nazım şekli ile türlerinden ve aruz veznini başarılı olarak şiirlerine uygulamasından hareketle divan şiirine hâkim, dinî edebiyat geleneğinin esaslarına vâkıf bir şair

olduğu anlaşılmaktadır. Şiirlerinde kullandığı dil, oldukça sanatlı ve süslüdür. Şiirlerinde söz sanatlarını yoğun olarak kullanan şair bu konuda da oldukça başarılıdır.

Yukarıdaki tanıtıldığı gibi edebî açıdan oldukça değerli ve geleneğe bağlı şiirleri kaleme alan Reşîdî'nin İslamî edebiyat sahasında farklı nazım şekli ve türlerinde şiirleri, dahası bir divanı olabileceği akla gelmektedir.

Kaynakça

- Akkuş, M. (2006). *Klasik Türk şiirinin anlam dünyası-edebî türler ve tarzlar*. Fenomen Yayınları.
- Batur, H. (2022). XVII. yüzyıl şairlerinden Reşîdî'nin I. Mustafa methinde kaleme aldığı bir kasidesi. *6. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi*. 773-778.
- Devellioğlu, F. (1998). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Aydın Kitabevi Yayınları.
- Koçin, A. (2011). *Türk edebiyatında münâcât*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Macit, M. (2006). Münâcât. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C.31, ss. 562-564). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öger, A. (2014). Reşîdî, Abdurresid Han. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS), <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/residi-abdurrehid-han> adresinden 16.05.2022 tarihinde alınmıştır.
- Reşîdî. *Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde, NEKTY04175. 1-20. http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/results?qu=re%C5%9Fidi&te=
- Saraç, M. A. Y. (2007). *Klasik edebiyat bilgisi biçim-ölçü-kafiye*. 3F Yayınevi.
- Şemseddin Sâmî (1986). *Kâmus-ı Türkî*. Endurun Kitabevi.
- Uzun, M. İ. (2012). Tevhid. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C.41, ss. 24-26). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yeniterzi, E. (1993). *Dîvân şiirinde na't*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yıldız, A. (2020). *Türk İslâm edebiyatı*, Rağbet Yayınları.

Eserin Tıpkıbasımından Örnekler

Resim 1: Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif varak no: 11

Resim 2: Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif varak no: 12

Resim 3: Kaside-i Esmâ-i Hüsnâ ve Na't-ı Şerif varak no: 19

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Dr. Öğr. Üyesi Halil BATUR

Çatışma Beyanı / Conflict Statement: Yazar bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisinin bulunmadığını, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan etmiştir.

Etik Beyanı / Ethical Statement: Yazar bu makalede “Etik Kurul İzni”ne gerek olmadığını beyan etmiştir.

Destek ve Teşekkür / Support and Thanks: Yazar bu çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmadığını beyan etmiştir.

Yayımlanan makalede araştırma ve yayın etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)’nin editör ve yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.